

Nr 10

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckt motion om ersättning av statsmedel för vissa kostnader i taxeringsmål.

(2:a avd.)

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 79, av herrar Nilsson i Lönsboda och Carlsson i Huskvarna har hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att kostnader, som åsamkats deklaratant i taxeringsmål genom anlitan­de av juridisk hjälp, där högre instanser fastställt den avgivna självdeklarationen, skola ersättas av statsmedel, och att vederbörande utskott måtte utarbeta i anledning härav erforderlig lagtext».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det i motionen framställda yrkandet, får utskottet, i den mån redogörelse härför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

I den svenska förvaltningsprocessen förekommer endast undantagsvis att ersättning utdömes för rättegångskostnader. Motsvarighet saknas till den i rättegångsbalken 18 kap. 1 § för processen i tvistemål vid de allmänna domstolarna givna generella bestämmelsen att »part som tappar målet skall ersätta motparten hans rättegångskostnad, om ej annat är stadgat». Emellertid förekommer i vissa lagar på förvaltningsområdet bestämmelser om ersättning för rättegångskostnad. Sålunda meddelas t. ex. i 41 § utlänningslagen regler om ersättning av allmänna medel åt biträde åt utlämning. I avsaknad av bestämmelse i ämnet i taxeringsförordningen utdömes inte ersättning för rättegångskostnader i taxeringsmål.

I anledning av ett vid 1942 års riksdag motionsvis framställt yrkande beslöt riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 maj 1942 (nr 236) anhålla om utredning angående en mera enhetlig, fullständig och i övrigt ur rätts­säkerhetens synpunkt tillfredsställande lagstiftning angående förfarandet hos förvaltningsdomstolar och hos övriga förvaltningsmyndigheter, då de avgör frågor som angår enskild rätt, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vilka av denna utredning kunde föranledas. Den 15 juli 1944 förordnade Kungl. Maj:t professorn Nils Herlitz att såsom sakkunnig inom justitiedepartementet verkställa en förberedande utredning angående reglering av förfarandet hos förvaltningsmyndigheter i ärenden rörande enskild

rätt och därmed sammanhängande frågor. Den 8 oktober 1946 avlämnades betänkande i ämnet (SOU 1946: 69). Utredningen, för vilken närmare direktiv icke lämnats, utmynnade inte i några konkreta lagstiftningsåtgärder utan åsyftade blott att klarlägga behovet av dylika åtgärder på olika områden och beträffande olika led i förvaltningsförfarandet.

I betänkandet behandlas i ett särskilt kapitel kostnadsfrågor. I förvaltningsförfarandet gäller enligt utredningsmannen såsom huvudregel, att staten eller vederbörande kommun har att bestrida alla kostnader för stats- eller kommunalorgans verksamhet inom förvaltningsförfarandet, medan däremot den enskilde, oavsett om han intager partsställning eller ej, har att bära kostnaderna för sin verksamhet. Utredningsmannen anser det självklart, att den angivna huvudregeln bör vidmakthållas, men lika självklart, att den skulle leda till obilliga konsekvenser, om den tillämpades utan undantag. I den fortsatta framställningen lämnar utredningsmannen en översikt över olika undantag från huvudregeln, som inrymmer i gällande rätt. Sammanfattningsvis finner utredningsmannen behov föreligga dels av en översyn av bl. a. de regler, varigenom den enskilde ålagts att genom avgifter eller annorledes ersätta det allmännas kostnader, dels av bestämmelser om statens övertagande av andra kostnader, som de enskilda får vidkännas, och statens skyldighet att ersätta sådana kostnader.

I en vid 1948 års riksdag väckt motion, II: 355, yrkades skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning angående utfärdandet av bestämmelser om ersättning för parts kostnader i mål och i ansökningsärenden, som handlägges av förvaltningsdomstol eller annan offentlig myndighet.

I anledning av motionen hemställde första lagutskottet vid 1948 års riksdag i sitt av riksdagen godkända betänkande nr 12 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning angående fördelningen av kostnaderna i mål och ärenden, som avgöres av förvaltningsmyndighet, samt om framläggande av de förslag, vilka kunde föranledas av utredningen.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 4 mars 1949 tillkallades *besvärssakkunniga* för att verkställa fortsatt utredning rörande det administrativa besvärsinstitutet och därmed sammanhängande frågor. I direktiven för de sakkunniga (se 1950 års riksdagsberättelse I Ju: 30) har uttalats att utredningsmännen vid uppdragets fullgörande bör uppmärksamma 1948 års riksdags nyssnämnda skrivelse.

Under sitt arbete med förberedande av en lagstiftning rörande det administrativa besvärsinstitutet och därmed sammanhängande frågor har besvärssakkunniga funnit sig böra redovisa vissa därvid företagna allmänna undersökningar och principiella överväganden i ett särskilt betänkande, vari — mot bakgrunden av en allmän översikt över det administrativa rättsskyddet — allmänna riktlinjer i korthet angivits för de förslag, som de sakkunniga ämnar avge. Detta principbetänkande, som har titeln Administrativt rättsskydd, avlämnades den 26 mars 1955 (SOU 1955: 19). I betän-

kandet förutskickar de sakkunniga (s. 89) att de kommer att föreslå vissa regler rörande kostnaderna i besvärsmål, framför allt innefattande bestämmelser, som öppnar möjlighet för parter att under vissa förutsättningar erhålla ersättning för havda kostnader.

I detta sammanhang må även erinras om att kommittén angående det allmännas skadeståndsansvar, vilken utredning tillkallades jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 maj 1952, efter samråd med motsvarande utredningar i Danmark, Finland och Norge, den 15 december 1958 avlämnat betänkande om skadestånd i offentlig verksamhet (SOU 1958: 43). I betänkandet föreslås skyldighet för stat och kommun att i viss utsträckning ersätta skada, som uppkommit i statlig eller kommunal verksamhet bl. a. genom fel eller försummelse av tjänsteman. Därvid har även uppmärksamats frågan om ersättning åt den skadelidande för hans kostnader att komma till sin rätt. Enligt utredningens mening bör i allmänhet sådan ersättning inte tagas i betraktande vid beräkning av det skadeståndsbelopp det allmänna skulle ha att utgiva.

I *den förevarande motionen* erinras om att det årligen ofta förekommer att taxeringsnämnderna ändrar avgivna självdeklarationer och därvid beräknar de skattskyldigas inkomster till högre belopp än som uppgivits. Den oförvitlige deklaranter, som vet med sig att hans avgivna självdeklaration är i full överensstämmelse med hans inkomstförhållanden, gör då givetvis allt för att få sin rätt. Han använder ofta juridisk expert, vilket medför utgifter för honom. Ärendet går måhända till högre instanser, prövningsnämnd, kammarrätt och regeringsrätt. Detta fördröjer ärendets slutliga avgörande, och i de fall taxeringsmyndigheternas beslut föranleder tillkommande skatt, får den skattskyldige ytterligare utgifter. Finner de högre instanserna vid målets slutliga avgörande att taxeringsmyndigheterna ej haft fog för sina antaganden, är det orättvist att den skattskyldige själv skall bära de kostnader som åsamkats honom. Dessa kostnader borde bestridas av allmänna medel, då de uppkommit på grund av statlig myndighets åtgärder.

Utskottet. I *den förevarande motionen* har uppmärksamats frågan om rätt för skattskyldig att av statsmedel åtnjuta ersättning för sina kostnader i taxeringsmål. Motionärerna anser att skattskyldig, som anfört besvär över taxeringsnämnds beslut och vars talan bifallits av högre instans, bör äga rätt till sådan ersättning för kostnaderna för den juridiska hjälp han måst anlita för ändamålet. Yrkandet i motionen går ut på lagstiftning med denna innebörd.

Det i motionen berörda spörsmålet är en del av den större frågan om ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsförfarandet i allmänhet. Såsom framhållits i det föregående innehåller för närvarande endast ett fåtal författningar avseende förvaltningsverksamheten bestämmelser som möjliggör utdömmande av sådan ersättning. Taxeringsförordningen, som reglerar pro-

cessen i beskattningsmål, hör till de författningar som helt saknar bestämmelser av denna art. Emellertid framfördes i samband med det förberedande arbetet på 1956 års taxeringsförordning förslag om att ersättning av allmänna medel i vissa fall skulle kunna utgå till skattskyldig, som kallats till muntlig förhandling. I proposition nr 150 till 1956 års riksdag uttalade föredragande departementschefen i anledning härav att detta spörsmål inte syntes kunna lösas annat än i sammanhang med övriga kostnadsfrågor i skattemålen. Härvid skulle möta ett flertal svårbemästrade problem. Någon möjlighet att för det dåvarande pröva dessa frågor förelåg inte. En ytterligare förutsättning ansågs vara att motsvarande frågor på jämförbara rättsområden blev mera klarlagda än vad som var fallet.

Utskottet vill inte förneka att det i vissa fall kan te sig berättigat att en skattskyldig, som efter besvär erhållit nedsättning i sin taxering, får gottgörelse för sina utlägg och kostnader för att driva processen. Frågan är emellertid, såsom framhållits i nyssnämnda proposition, av sådan art att det inte är möjligt att ta ställning till densamma utan föregående utredning. Såsom framgår av ovanstående redogörelse har riksdagen vid tidigare tillfälle begärt utredning angående utfärdande av bestämmelser om ersättning för parts kostnader i mål och ärenden som handläggs av förvaltningsdomstol eller annan offentlig myndighet. Utredningen har av Kungl. Maj:t anförtrots åt besvärssakkunniga. Resultatet av denna utredning, som således torde komma att inbegripa även frågan om ersättning för rättegångskostnader i taxeringsmål, bör avvaktas innan lagstiftning i ämnet överväges. På grund härav avstyrker utskottet den föreliggande motionen.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att motionen II: 79 av herrar Nilsson i Lönsboda och Carlsson i Huskvarna om ersättning av statsmedel för vissa kostnader i taxeringsmål icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 februari 1959

På bevillningsutskottets vägnar:

JOHN ERICSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Hagberg, Eriksson, Spetz, Jansson, fröken Ranmark, herrar Bengtson, Tage Johansson, Wolgast, Hellebladh och Kronstrand; samt

från a n d r a kammaren: herrar Ericsson i Kinna, Brandt i Aspabruk, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Allard, Vigelsbo, Kärrlander, Wiklund och de Jounge.